

Tarihi Doğru Konumuna Yerleştirmek!

İbn Haldun, (Allah ona rahmet etsin), Mukaddimesinde tarihe verilen önemden bahsederek şöyle diyor: “Tarih sanatı milletlerin ve nesillerin aktardığı sanatlardan biridir... Bizlere, yaratılışın konumunu, durumların nasıl değiştiğini, devletlerin kapsam ve alanlarının nasıl genişlediğini, devletlere ayrılma çağrısında bulunana ve onlardan kaybolma zamanı gelene kadar yeryüzünü nasıl imar ettiklerini göstermektedir.”

Geçmişini incelemek, kendilerini nasıl organize ettiklerine ve işlerini nasıl gözettiklerine dair insanlar hakkında daha fazla fikir verir. İbn Haldun Rahimehullah şöyle devam ediyor: “(Tarih) içerisinde düşünme ve araştırma, varlıkların ve ilkelerinin dakik bir analizi, vakıaların nitelikleri ve nedenleri hakkında derin bir bilgi vardır. Bu nedenle o, hikmet konusunda asıl ve köklü olup onun ilimlerinden sayılmaya layık ve uygundur; büyük İslam tarihçileri günlerin haberlerini özümsemiş, onları toplamış ve defter sayfalarına yazmışlardır.”

İbn Haldun, ideolojik tarihçi için şöyle bir vizyon sunmuştur: “Tarih, bir çağa veya kuşağa özgü haberlerin dile getirilmesidir. Ufukları, nesilleri ve çağları etkileyen durumlardan bahsedilmesine gelince; tarihçinin, maksatlarının çoğunluğunu üzerine inşa ettiği ve haberlerinin ortaya çıktığı bir temeldir.”

Ve şöyle ekledi: “Tarihin mahiyeti, insan toplumu hakkında bilgi vermektir ki bu da âlemin umranı ile bu umranın tabiatına arız olan hallerden ibarettir, vahşileşme, ehlileşme, asabiyetler, insanların bir diğerini türlü türlü biçimlerde yenilgiye uğratmaları, bu durumdan meydana çıkan mülk ve devletler ve bunların mertebeleri, insanların çalışmak ve emek harcamak suretiyle meslek edindikleri kazanç yolları, geçim, ilimler, sanatlar ve tabii olarak sözü edilen umranda hâsıl olan diğer tüm haller gibi.”

Geçmişten dersler çıkarılabilir. Bu ise Kuran-ı Kerim'de, Allah Subhanehu ve Teala'nın şu kavliyle teyit edilmiştir: **قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ كَانُوا أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ (Rasulüm!) De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da, daha öncekilerin akıbetleri nice oldu, görün. Onların çoğu müşrik idi.** [Rum 42]

Ancak bazen insanlar, uygun olmayan veya kınanacak eylemlerini haklı çıkarmak için tarihi kötüye kullanmaktadırlar. İbn Haldun bunu şu sözlerle dile getiriyor: “Tarihçilerin kitaplarında bilinir; onları modern duruma sevk eden şey, haram zevklere düşkünlük, uyuşturucu maskesinin parçalanması ve kendilerine itaat konusunda getirdikleri şeylerde halkın örnek alındığını bahane etmeleridir. İşte bu yüzden onların, ofislerdeki kağıtları karıştırırlarken sıklıkla bu benzer haberlerden bahsettiklerini ve bunlar hakkında söz atışında buldukları görürsünüz. Şayet kendi durumlarının dışında ve meşhur kemal sıfatlarda onları örnek almış olsalardı onlar için daha iyi olurdu; keşke bilmiş olsalardı.”

Bu nedenle tarihi doğru bir konuma yerleştirmek önemlidir. Bir Müslüman olarak, yasamanın sadece Allah Subhanehu ve Tela katından olduğu ve fiillerimizin şerî hükümlerle kayıtlı olduğu anlaşılmalıdır. Dolayısıyla fiilin caiz

olduğu belirlendikten sonra, onu uygulamaya yönelik birçok strateji ve üsluplar olabilir. En uygun stratejiyi bulmak için de tarihe bakılabilir.

Örneğin Osmanlılar Balkanları fethettiğinde birçok gayrimüslim topluluk onların yönetimi altına girmiştir. Bu toplulukları etkili bir şekilde yönetmek için Ömer Radyallahu Anh'ın dönemini referans aldılar.

Karen Barkey'in, "Osmanlı Millet Sistemi: Topraksız Özerklik ve Çağdaş Mirası" belgesinden: "Osmanlı yöneticileri, imparatorluğu oluşturan dini ve etnik toplulukların çeşitliliğinin farkındaydı. Bu muazzam çeşitliliğin kapsanamayacağını ve gruplara toprak temelli haklar vermenin uygulanabilir bir yolu olmadığını anladılar. Bunun yerine, her bir topluluğun örgütsel gücüne ve İslami yönetim altında yaşayan gayrimüslim toplulukların ayrıcalıklarını ve yüklerini açıklığa kavuşturan yedinci yüzyıldaki Ömer'in döneminde tesis edilen emsallere göre, dini cemaatlerin liderleriyle özel anlaşmalar üzerinde müzakere ettiler. Millet sistemi, topluluklar ve imparatorluk devleti arasındaki bu düzenlemelere verilen genel bir addır."

Millet sistemi, Osmanlı Hilafetinde yüzyıllarca devam etmiştir; zira Müslüman yetkililer ile zimmet ehlinde olan tebaaları arasındaki ilişkileri düzenlemiştir. Ancak on dokuzuncu yüzyıl, Tanzimat reformlarının girmesine tanık olmuştur; zira Fransız hukuk sisteminden etkilenen Osmanlı devlet adamları, şeriatın hükümlerinde çeşitli değişiklikler yapmaya başladılar. Nitekim 1869'daki Osmanlı Tabiiyet Kanunu, Müslümanlar ve zimmiler arasındaki ayrımı resmi olarak "Osmanlılar" terimiyle değiştirmiştir.

Devlet adamlarının tebaaları arasında eşitlik sağlamaya yönelik çabaları hem Müslümanların hem de gayrimüslimlerin muhalefetiyle karşılaştı.

"Geç Osmanlı İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi" adlı kitabında M. Şükrü Hanioglu bu meselenin detayları hakkında şöyle demiştir: "Kararname ayrıca Rum Patrikhanesi'nin diğer gayrimüslim dini kurumlara kıyasla sahip olduğu ayrıcalıklı konumu da zayıflatmıştır. Reform kararnamesine karşı tipik Yunan tepkisi şuydu: "Devlet bizi Yahudilerle eşit kıldı. Bizler Müslümanların üstünlüğünden memnunduk." Tüm dini cemaatlerin, her bir cemaat ile merkez arasındaki ilişkinin ikili kalması yönündeki ısrarı özellikle dikkat çekiciydi; millet liderleri, kendilerine Osmanlılar olarak değil, ayrıcalıklı bir toplum olarak kendilerine yeni ayrıcalıklar tanınması gerektiğinde ısrar ettiler. Hakeza millet temsilcileri, çeşitli topluluklar arasındaki bariyerlerin parçalanmasını teşvik etmek yerine, bu bariyerlerin korunması için mücadele etmiştir."

Şeriata dayalı olan ve farklı topluluklara dinlerine göre haklar tanıyan eski sistemin yerini etnik milliyetçiliğe dayanan bir sistem almıştır. M. Şükrü Hanioglu şöyle devam ediyor: "1870 gibi geç bir tarihte, Bulgarlar devletten, kendilerini etnik Bulgarlar olarak değil, İstanbul'da Etnoark'ın (bir etnik grubun siyasi lideri) liderliğinde geleneksel tarzda ayrı bir dini topluluk olarak tanınmasını talep ettiler."

Ancak geleneksel örgütlenmeyi sürdürme girişimleri başarısız olmuştur. Tüm topluluklar için eşit bağımlılık ısrarı ve bir dizi popüler olmayan ekonomik reform hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler arasında yaygın bir hoşnutsuzluğa katkıda bulunmuştur. Bulgaristan ve Makedonya gibi bölgelerde köylüler

ayaklanmaya başlamış, Avrupalı güçler tarafından desteklenen bu isyanlar sonunda Osmanlı Hilafetinin aşınmasına yol açan milliyetçi bağımsızlık hareketlerine dönüşmüştür.

Sonuç olarak bugün gördüğümüz sistemler ortaya çıktı: İslam beldeleri çok sayıda ulus devletlere bölündü. Her bölge, Hilafetin yıkılmasından önce olduğundan çok daha zayıf bir durumda olup bunların hepsi Batı'nın neo-sömürgeciliğinin planları tarafından kısıtlanmıştır. Milliyetçiliğin beldelerimize herhangi bir iyilik sağladığını görmemiz zordur. Bir zamanlar Osmanlı Hilafetinin sadık tebaası olan Kürtler, şimdi Türkiye rejiminin şiddetine ve düşmanlığına maruz kalıyorlar. Filistin'deki Yahudiler ve Müslümanlar Hilafet döneminde yüzyıllar boyunca uyum içinde birlikte yaşadılar; ancak şimdi Yahudilerin milliyetçi programı sadece 2024 yılında yaklaşık 50.000 Filistinlinin ölümünden sorumludur.

Karen Barkey, Lübnan iç savaşının ardından bir gazetecinin şu yazdıklarına dikkat çekiyor: "Kendi ülkelerinde savaşla ve komşu ülkelerde ise otoriter rejimlerin başarısızlığıyla karşı karşıya kalan birçok Lübnanlı aydın ve siyasetçi, Osmanlı sisteminin son dönemine özlem duymaktadırlar. Onu bir sivil barış ve modernleşme modeli olarak konumlandırıdılar. Bu sistemin Avrupa emperyalizmi tarafından yok edilmesinden dolayı da üzülüyorlar."

O halde burada tarihin önemini görüyoruz. İnsanların içinde yaşadıkları gerçekliğin değiştirilemeyeceğini varsaymaları, dolayısıyla zor bile olsa hayatlarını kabullenmeleri yaygın bir durumdur. Tarih bize bir dizi alternatif gerçeklik sunmakta ve mevcut koşullarımızı değiştirme olasılığını anlamamızda bize yardımcı olmaktadır. Samimi Müslümanlar olarak hedefimiz şeriatı uygulamak olup tarihin sayfalarında bunu başarmamızda bize yardımcı olacak dersler bulabiliriz. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurmuştur: **قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ** "De ki: **Yeryüzünde dolaşın, sonra (peygamberleri) yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!**" [En'am 11]

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Halil Musab – Pakistan